

تاریخچه تأسیس "انجمن ارتباط شرق و غرب"

Orient-Occident Unity (successor to Persian-American Educational Society)

نگارش: مهرداد بشیری

برگرفته از: فصلنامه ره آورد، شماره ۱۴۹-۱۵۰ (زمستان / بهار ۲۰۲۵ میلادی) -

ویژه ی ایران و انیران)

چاپ اول این مقاله: مجله پیام بهائی، شماره های ۳۸۰ و ۳۸۱ (ژوئیه و اوت ۲۰۱۱)

"... الحمدالله در نزد عموم مسلم و معلوم شد که احباء [بهائیان] با حزبی از احزاب نزاع و جدال ندارند و خانه ای خراب نکردند بلکه به عموم محبت دارند و نهایت آرزوی ایشان ترقی ایران و ایرانیان است ولی بدون حرب و جدال. زیرا جنگ و جدال بنیهء ایران را ضعیف مینماید و چون بنیه ضعیف گردد هر روز مرضی عارض میشود پس باید کاری کرد که بنیه قوی شود و بنیه ایران به ترویج تجارت و تزئید صنعت و توسیع زراعت و تدریس علوم نافع و صداقت و امانت و عدالت در امور حاصل شود. ما به ترویج علوم عصریه مفیده و ترقیات جدیده که منتج قوت بنیه است مشغولیم..."

عباس افندی عبدالبهاء

(مکتوبی خطاب به سهامداران "کمپانیه شرق ایران")

پیشگفتار

متجاوز از یکصد سال پیش از این در سال ۱۹۰۸ میلادی در پی زلزله سهمگینی که در یکی از مناطق ایران بوقوع پیوست تعدادی از نفوس خیرخواه امریکایی با سفیر ایران در واشنگتن تماس گرفته و پس از حصول اطمینان از ابعاد مخرب آن فاجعه، اظهار علاقه به ارسال کمکهای خیرخواهانه به زلزله زدگان مینمایند. در جواب سفیر ایران اظهار میدارد که هیچگونه وسیله ارتباطی برای ارسال اعانات و یا کمکهای امدادی از امریکا به جانب کشورش وجود ندارد و لا جرم پیشنهاد خیرخواهانهء ایشان را رد مینماید. این اشتیاق به مساعدت به ایرانیان، و در عین حال کمک به توسعه امر تعلیم و تربیت عمومی در آن کشور، پیش زمینه تأسیس انجمنی غیر انتفاعی به نام "انجمن تربیتی ایران و امریک" در سال ۱۹۱۰ میلادی گردید. بعدها به پیشنهاد جانشین مؤسس آئین بهائی، عباس افندی عبدالبهاء این نهاد مسمی به انجمن ارتباط شرق و غرب شد. در این نوشتار که به مناسبت یکصد و

دهمین سالگرد تأسیس این انجمن تنظیم گردیده، به معرفی این انجمن غیر انتفاعی که آرمانهای فرهیخته ای برای کمک و یاری به مردم ایران در دستورالعمل کار خویش نهاده بود، میپردازد لازم به یادآوری است که با توجه به فقدان هرگونه پژوهشی راجع به این انجمن در منابع فارسی و یا انگلیسی، این بررسی عموماً با اتکاء به انتشارات خود این انجمن و یا مکالمات مسئولین آن تهیه گردیده است.

انجمن و فعالیت‌های آن

از آغاز تا شروع جنگ بین الملل اول

در خلال ماه‌های اوت و سپتامبر ۱۹۰۹ میلادی آقای سیدنی اسپراگ Sprague (اسکندر) یک بهائی امریکایی که نظامت مدرسه پسرانه تربیت در طهران را به عهده داشت با کسب اجازه از مسئولین مدرسه عازم امریکا گردید که به مطالعه آخرین اسلوب و متد اداره مدارس عمومی امریکا بپردازد. در طول این سفر ایشان به ادای نطق‌های متعددی در شهرهای مختلف امریکا در زمینه تجارب شخصی مربوط به زندگی در ایران و تماس با کودکان و دانش آموزان ایرانی و احتیاجات مربوطه پرداخت.^۱

آقای اسپراگ در طول مسافرت‌های خود در شیکاگو با میرزا احمد سهراب که یک بهائی ایرانی ساکن

واشنگتن بود ملاقات مینماید. در پی مذاکرات راجع به وضعیت مدرسه تربیت، سهراب پیشنهاد تشکیل انجمن به منظور انتقال جنبه های مثبت سیستم تعلیم و تربیتی امریکا به ایران را مینماید. در پی بازگشت سهراب به واشنگتن دی سی، وی چند تن از بهائیان

امریکایی را به دفتر خویش دعوت نموده و بدین ترتیب هسته اصلی این انجمن شکل میگیرد. سپس سهراب، به اتفاق Fred J. Woodward و Joseph H. Hannen (عکس بالا) مسئول تهیه نظامنامه آن انجمن شده و از خانم Claudia S. Coles و لوئیس گریگوری دعوت به همکاری مینمایند. سپس اولین جلسه عمومی انجمن در روز 8 ژانویه 1910 در محل Gareisse Studio در واشنگتن دی سی منعقد میگردد. در این جلسه تعداد کثیری از افراد صاحب نام و خیراندیش امریکایی همچون Charles Russell سفیر وقت امریکا در ایران حضور بهم میرسانند و بسیاری از روزنامه ها صفحاتی را به این گردهمایی اختصاص می‌دهند. خبر تأسیس این انجمن بعدها در برخی روزنامه های شرقی همچون **چهره نما** در مصر، **حبل المتین** در کلکته و **تمدن** و **پلیس** در ایران نیز منتشر میشود. انجمن اساسنامه خود را در اجلاسیه عمومی به نظر و تصویب عموم شرکت کنندگان رسانیده و رسماً آغاز به کار مینماید. در عین حال انجمن اقدام به ارسال اساسنامه خود به تعدادی از شخصیتها و نهادهای مهم سیاسی و فرهنگی در نقاط مختلف همچون H. H. Topakyan کنسول افتخاری ایران در نیویورک مینماید. اعضای انجمن متقبل پرداخت مبلغی سالانه برای عضویت بودند که پس از کسر اندکی از آن برای هزینه های اداری مابقی برای پشتیبانی دانش آموزان مدرسه تربیت ارسال میشد. با آغاز کار انجمن William Hoar به عنوان رئیس، Joseph Hannen به عنوان دبیر کل و میرزا احمد سهراب به عنوان صندوقدار انتخاب میگرددند.^۲

تأسیس این انجمن مورد توجه عبدالبهاء قرار گرفت و در چندین مکتوب خطاب به مسئولین آن به ستایش پرداخته اظهار امیدواری به موفقیت آن می نماید. این مکاتیب در مجموعه ای شامل ۸ صفحه بواسطه سهراب به انگلیسی ترجمه و از طرف انجمن به صورت جزوه ای انتشار می یابد. در یکی از این مکاتیب که به نظر اولین نامه خطاب به هیئت مدیره میباشد، اظهار نموده که در صورت امکان اسم انجمن را به انجمن ارتباط ایران و امریک تغییر داده که در آینده امکان ورود به زمینه های مختلف تجارت، صنایع و تعلیم و تربیت وجود داشته باشد و از آن نتایج مادی و معنوی هر دو ظاهر گردد. در

پایان این نامه آن انجمن را به عنوان "انجمن ارتباط شرق و غرب" یاد کرده و پس از اظهار تفقد تقاضا نموده که هر ماه گزارشی از فعالیتهای آن انجمن به ایشان ارسال شود. در تعدادی دیگر از این مکاتیب تأکید به اهمیت مدارس تربیت و لزوم مساعدت آنها مینماید. در رابطه با ساختار اجرائی انجمن، عبدالبهاء توصیه به سازمان دادن آن در غرب اولاً با یک انجمن مشورتی منتخب اکثریت اعضاء و سپس هیئت مدیره ای بین المللی بر اساس آن نموده و موافقت می نماید که نهادهای اداری انتخابی بهائی (محل روحانی) در کشورهای شرقی همچنین اقدام به انتخاب اعضائی برای آن هیئت مدیره نمایند. ایشان اشکالی در نبودن نام بهائی در نظامنامه نمیبیند و عضویت غیر بهائیان را بلا مانع دانسته بلکه قدمی فراتر برای رسیدن به اهداف عالی انجمن میداند.^۲

فعالیت های انجمن

نظری عمومی به گزارش سالیانه مورخ ۳۱ مه ۱۹۱۱ گویای ابعاد فعالیتهای این انجمن در طول یک سال و اندی است که از تأسیس آن گذشته بود. در این گزارش کمک و پشتیبانی مالی به مدارس تربیت دخترانه و پسرانه، تأسیس کتابخانه ای در مدرسه بهائیان آباده و مدرسه تربیت و انتصاب هیئت اجرائی در ایران با عضویت دکتر سوزان مودی به عنوان نماینده امریکا در انجمن جلب نظر مینماید. همچنین اقداماتی به منظور کمک به تجار ایرانی برای گشایش راههای تجاری بین ایران و امریکا از قبیل ارسال کاتالوگهای کالاهای کشاورزی و صنعتی نیز به چشم میخورد. نمونه جالب آن درخواست تعدادی از تجار ایرانی است برای کسب اطلاعات مربوط به تلفن های امریکایی به منظور نصب در شهر اصفهان و همچنین ماشین تایپ به زبان فارسی. در هنگام تنظیم این گزارش این انجمن دارای ۶۴ عضو فعال بود اعم از خانواده ها، افراد و یا نهادهای محل روحانی بهائی. در لیست اعضای این انجمن نام افراد سرشناس بهائی و مؤسسات اداری بهائی ذیل جلب نظر میکند: می مکسویل، لوئیس گریگوری، لورا

بارنی و لوآ گتسینگر و محافل روحانی پورتلند، فیلادلفیا، سیاتل، کنوشا و تعدادی دیگر. به علاوه ۱۹ عضو غیر رسمی نیز وجود داشته اند. این انجمن در طول یک سال فعالیت خود مبلغ ۱۰۰۰ دلار برای کمک به دانش آموزان بهائی و غیر بهائی مدرسه تربیت و بصورت بورسهای تحصیلی (۱۸ دلار معادل ۱۸ تومان برای هر دانش آموز) ارسال داشته است.^۴

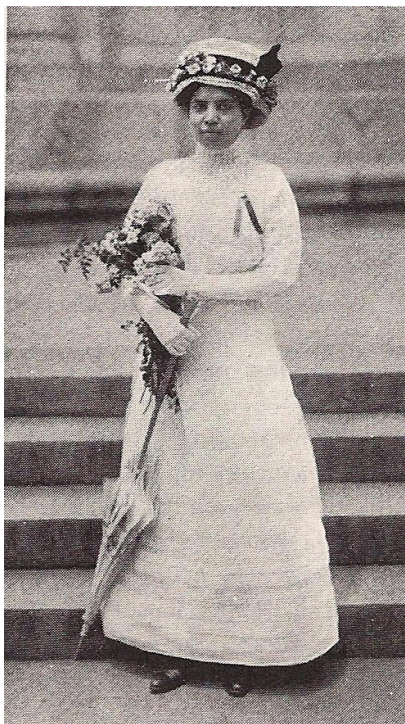
ترجمه فارسی گزارش مورد اشاره برای مجلس شورای ملی نیز ارسال میگردد. لازم به یادآوری است که پیش از آن در ماه ژوئیه ۱۹۱۰ احمد سهراب نامه ای به انضمام مشروحه ای راجع به انجمن برای مجلس شورای ملی ایران و وزارت امور خارجه ارسال میدارد و بدینوسیله خبر تأسیس آن را به اطلاع آن مقامات میرساند که متقابلاً مورد استقبال گرم وزارت امور خارجه قرار گرفته در جواب مشوقانه خویش مینویسند: "گاهی اوقات از مطالب سودمند و اقدامات خیرخواهانه آن انجمن محترم به وزارت خارجه اطلاع بدهند."^۵

نخستین کنفرانس سالیانه

از جمله موارد مذکور در نظامنامه انجمن انعقاد کنفرانس های سالیانه در یکی از شهرهای ایالات متحده بود. در پیروی اجرای این بند اولین اجلاس این کنفرانس در روزهای ۱۶-۱۷ ژوئن سال ۱۹۱۱ در شهر واشنگتن دی سی انعقاد حاصل نمود. این کنفرانس شهرت و محبوبیت خاصی برای انجمن از طریق درج مقالات متعدد در روزنامه ها کسب نمود. این کنفرانس در تالار مجلل کتابخانه ملی امریکا که به نحوی شرقی و با مقداری فرشهای فاخر تزئین یافته بود آغاز گردید. در اطاق جانبی برای اول بار نمایشگاهی از روزنامه ها و مجلات فارسی برپا گردیده بود. توسعه نشریات به عنوان یک پدیده نوظهور که منعکس کننده جو آزاد دولت مشروطه بود و در کنار جزوات و نوشتجات انجمنها و

نهضت‌های دوستداران صلح و نوشتجات بهائی جلب نظر مینمود. شخصیت‌های شناخته شده ای در این کنفرانس ایراد خطابه نمودند. از آن جمله میرزا علیقلی خان نبیل‌الدوله که نطقی در رابطه با سیستم تعلیم و تربیت نوین برای این کنفرانس ارسال نموده بود. وی در این خطابه ترسیم جالبی از نحوه تعلیم احمد شاه چهارده ساله با اسلوب جدید تعلیم و تربیت پیشرفته غربی که ضامن ایجاد بینشی روشنفکرانه در شاه جوان در اداره امور مملکت در آتیه خواهد بود مینماید. احمد شاه در کنار چندین نوجوان دیگر که از طبقات معمولی اجتماع آن زمان بودند تحصیل می‌نموده

است.^۶

علیا محمدیه قدسیه خانم

در کنار ناطقین صاحب نام غربی، حضور قدسیه خانم اشرف (عکس مقابل) اولین بانوی ایرانی که در همان اوقات به منظور ادامه تحصیل به امریکا آمده بود نیز بر اعتبار این کنفرانس بسی افزود. ایشان که تربیت شده مدرسه امریکاییها در تهران بودند و در تعلیم و تدریس دختران و بانوان در ایران بسیار فعال، برحسب توصیه خانم دکتر مودی برای ادامه تحصیلات به امریکا عزیمت مینمایند. دکتر سوزان مودی عریضه ای به عبدالبهاء تقدیم میکند که در جواب می‌نویسند:

" قدسیه را هرچه زودتر بفرستید برود امریکا تحصیل کند و

برگردد و به مجاهدت در امر ترقی نسوان مشغول شود".^۷ بعدها عبدالبهاء راجع به علت ارسال قدسیه خانم به امریکا می‌نویسد:

"حریت نساء یک رکن از ارکان امرالله [ائین بهائی] است لهذا من ورقهء مبارکه روحا را به پاریس و لندره فرستادم و امة الله زینت و قدسیه را به امریکا تا دستورالعملی از برای نساء شرق گردد،

هرچند در ایران نظر به شدت تعصب اهالی، نساء حریت تام نیافته اند..." (روحا خانم فرزند عبدالبهاء و زینت خانم همسر دکتر ضیاء مبسوط بغدادی بودند).^۸

در حاشیه این مطلب نحوه مسافرت و خروج خانم اشرف از ایران جلب نظر مینماید. چون در آن زمان دولت اجازه خروج بانوان از کشور را تنها به بانوان همراه با همسر و یا برادر خویش با قید در گذرنامه آنان میداد از این رو ایشان به عنوان خواهر جناب لطف‌الله حکیم توانستند از ایران خارج شوند.^۹

موضوع نطق خانم اشرف راجع به گشایش عصر جدید در وضعیت بانوان ایران و موفقیت‌های بینظیری که در آتیه در زمینه های تعلیم و تربیت بدان دست خواهند یافت بود. این نطق با تسلط استثنائی ایشان به زبان انگلیسی ارائه گردید.^{۱۰}

از جمله پیشنهادات مصوب این کنفرانس برقراری مناسبات دیپلماتیک بین ایران، چین و ژاپن بود.^{۱۱} اگرچه پیگیری این خواسته انجمن هرگز اعمال نگردید ولی چندین سال بعد در اوائل دهه ۱۹۲۰ میلادی اعلانی در بخش فارسی نشریه چینی زبان بهائیان ساکن شانگهای به چشم میخورد که روشنگر یکی از اقدامات بهائیان ایرانی تبار آن دیار به منظور برقراری ارتباط بین ایران و چین میباشد. در این مقاله میخوانیم که: "ترویج معارف جدید و تأسیس ترتیبات نافع در همه جای عالم عموماً و در ایران خصوصاً بقدر امکان فریضه ما میباشد برای انجام این مقصد بعد از حصول اجازه مبارک و مشورت‌های مفصل به تألیف کتابی قیام نمودیم به اسم **معرفی تجارت و صنعت ایرانیان** که سبب بزرگ برای مرتبط کردن ایرانیان به ترتیبات لازمه عالم و افتتاح باب الفت با دیگران تواند شد..."^{۱۲}

به احتمال زیاد نظر بهائیان ایرانی شانگهای منعطف به ترجمه این مجموعه بعدها به زبان چینی بوده است.

از جمله دست‌آوردهای کنفرانس سالانه مزبور برقراری "کمپانیه شرق ایران" که به همت چهارده تن از تجار تبریز با صدور ۱۹۰۰ سهم و هریک به مبلغ ۱۰ تومان در تابستان ۱۹۱۱ تأسیس گردید. اهداف این شرکت ورود کالاهای مورد نیاز عمومی همچون ماشین آلات بافندگی و ریسندگی، پمپهای آب و آلات و ادوات زراعت جدید و آبکشی بود.^{۱۳}

رهنمودهای عباس افندی عبدالبهاء

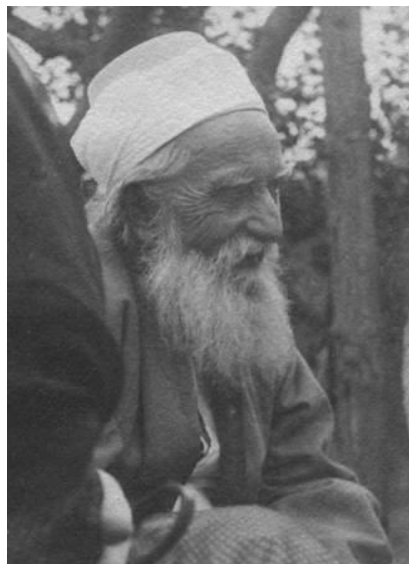
در مکتوبی که عبدالبهاء از پاریس در پاسخ مؤسّسین این شرکت صادر مینماید طرح واضحی از اهداف مهمّی ترسیم شده که تا به امروز می‌تواند سرمشق هر مؤسّسه انتفاعی که به قصد مساعدت ایران و ایرانیان تأسیس گردد باشد:

" الحمدالله در نزد عموم مسلم و معلوم شد که احبّاء [بهائیان] با حزبی از احزاب نزاع و جدال ندارند و خانه ای خراب نکردند بلکه به عموم محبّت دارند و نهایت آرزوی ایشان ترقّی ایران و ایرانیان است ولی بدون حرب و جدال. زیرا جنگ و جدال بنیه ایران را ضعیف مینماید و چون بنیه ضعیف گردد هر روز مرضی عارض میشود پس باید کاری کرد که بنیه قوی شود و بنیه ایران به ترویج تجارت و تزئید صناعت و توسیع زراعت و تدریس علوم نافع و صداقت و امانت و عدالت در امور حاصل شود. ما به ترویج علوم عصریه مفیده و ترقّیات جدیده که منتّج قوّت بنیه است مشغولیم..."^{۱۴}

در همان اوقات به منظور تسهیل امور تجاری و واردات و صادرات کالا، شرکتی به نام "شرکت نافع" به همت بهائیان عشق آباد تأسیس گردید تا موجبات کمک به تجار ایرانی را فراهم آورد.^{۱۵}

دومین کنفرانس سالانه انجمن ارتباط شرق و غرب به خاطر حضور عبدالبهاء و ارائه خطابه ای در آن، از اهمیت و توجّه بخصوصی برخوردار گردید. این کنفرانس در روزهای ۱۸ الی ۲۰ آوریل ۱۹۱۲ در تالار کتابخانه ملّی در واشنگتن دی سی برگزار گردید.

عبدالبهاء حوالی ساعت یک بعد از ظهر روز شنبه ۲۰ آپریل ۱۹۱۲ وارد ایستگاه قطار در شهر واشنگتن دی سی شده و عصر همان روز اقدام به ادای خطابه در کنفرانس سالانه انجمن مینماید. در لحظه ورود وی به سالن اجتماعات متجاوز از ۷۰۰ نفر شرکت کنندگان به رسم احترام از محل خویش قیام نموده تا آنکه درخواست به جلوس مینماید. ایشان به علت خستگی مفرط پس از ادای خطابه محل کنفرانس را به قصد منزل خانم پارسنز که محل اقامت ایشان بود ترک مینماید. عبدالبهاء ضمن اظهار سرور از حضور در این مجلس و اظهار خرسندی از امر اتحاد شرق و غرب، می‌گوید که برقراری ارتباط تام و تمام عیار میان ملل ایران و امریکا به نفع طرفین بوده و هر دو کشور میتوانند نه تنها در امور تجاری و ترقیّات مادی بلکه از حیث مدنیّت روحانیه نیز به یکدیگر معاونت نمایند. ایشان تأکید بر ضرورت تعاون و تعاضد بین ممالک نموده و اظهار امیدواری مینماید که پیشرفت و ترقیّات مادی امریکا در ایران و مدنیّت روحانیه ایران در امریکا باید نفوذ نمایند، سپس اشاره به ظهور بهاء‌الله در ۶۰ سال پیش از آن نموده که وی بنیانگذار اساس محبت بین ملل شرق و غرب و رافع اعلام صلح عمومی و وحدت عالم انسانی بود.

همچنین عبدالبهاء (عکس مقابل) در این نطق اشاره به مسجونیت خویش نموده و در این موقعیت از جمعیت "اتحاد و ترقی" ترکیه که سبب آزادی ایشان گردیده بود رسماً تقدیر و برای آن طلب تأیید می‌نماید. سرانجام با مناجاتی که بخشی از آن ذیلاً درج میگردد خطابه خویش را پایان میبخشد:

"خداوندا، آمرزگارا، این مجمع را تأیید کن و توفیق بخش تا عالم

را به نور اتحاد روشن نماید، شرق و غرب را به پرتو محبت و نور اتفاق منور کند..."^{۱۶}

بیانات عبدالبهاء بواسطه دکتر امین الله فرید، به غیر از مناجات آخر، به انگلیسی ترجمه گردید.

نمونه درخواست‌های بهائیان شرق از انجمن

انجمن ارتباط شرق و غرب در طول حیات خود محلّ ارجاع درخواست های متنوعی از جانب بهائیان شرق قرار گرفت. از جمله عباسعلی بات کشمیری ساکن برمه که بعدها مترجم زبردست بسیاری از آثار بهائی به زبان اردو شد در درخواستی که به تاریخ ۲۸ مه ۱۹۱۴ برای انجمن ارسال می‌نماید خواستار کمک و پشتیبانی مالی برای مدرسه ای در یکی از روستاهای نزدیک رنگون به نام Deedanow که اکثر ساکنین آن بهائی بودند مینماید. منشی انجمن این درخواست را برای کسب تکلیف به حضور عبدالبهاء ارسال میدارد.^{۱۷}

همچنین در سال ۱۹۱۹، ن. ر. وکیل یکی از حامیان فعال انجمن از هند پیشنهاد می‌نماید برای کمک به بازماندگان شهدا و جانب‌اختگان بهائی ایران، در امریکا پول جمع‌آوری گردد. این مسئله مورد موافقت عبدالبهاء قرار می‌گیرد ولی در دستورالعملی که بواسطه شوقی ربانی برای منشی انجمن ارسال میشود مقرر می‌گردد که این اعانات به صورت خصوصی و با تقاضا از تعدادی از بهائیان امریکائی صورت بگیرد که باعث سوء تفاهم در بین غیر بهائیان امریکائی نشود.^{۱۸}

نمونه دیگر این قبیل درخواستها، تقاضای میرزا یوسف خان وحید کشفی (لسان حضور) از انجمن در طی نامه ای به زبان انگلیسی برای یافتن کار تدریس زبانهای شرقی در دانشگاه و یا خدمات حسابداری و تسهیل عزیمت و اسکان وی به امریکا بود. در صورت فقدان موقعیت کاری برای ایشان، خواستار سکونت در امریکا از طریق پناهندگی بوده و شائق به ارائه خدمت به جامعه بهائیان و فعالیتهای تعلیمی بوده است. لازم به یادآوری است که وحید کشفی که احاطه به زبان انگلیسی داشت، در سالهای اولیه قرن بیستم، مقارن ایام اقامت محقق نامدار بهائی ابوالفضائل گلپایگانی، به مدت دو سال در امریکا زندگی کرد.^{۱۹}

یکی از اقداماتی که انجمن مستقیماً نظارت آن را در سالهای 14-1913 میلادی به عهده گرفت تدوین دادخواستی بود که به امضای ۵۱۰ تن از امریکائیان رسیده بود. در این دادخواست که خطاب به احمد

شاه و نایب السلطنه، ناصرالملک (قره گوزلو) بود، انجمن خواستار رسیدگی و عطف توجّه پادشاه به وضعیت دو بانوی بهائی امریکائی لیلیان کپس و دکتر سارا کلاک بود. در اوائل سال ۱۹۱۳ دو فرد مسلح در نیمه شبی به قصد سرقت وارد منزل ایشان شده و پس از ضرب و شتم و ربودن اشیای گرانبها از محل گریخته بودند. متأسفانه دولت ایران چنان که شایسته بود اقدام مؤثری برای جبران خسارات وارده نکرد. پیشنهاد تدوین چنین دادخواستی از سوی لوئیس گریگوری به عبدالبهاء عرضه گردید. ایشان در پاسخ درمکتوبی به تاریخ ۲۸ جولای ۱۹۱۳ از رمله مصر مسایل مهمی که باید در این شکایت درج گردد، مطرح می نماید که محتوای دادخواست باید تاکید بر آن داشته باشد که این افراد صرفاً به منظور خدمت به ایران و ایرانیان به طهران آمده اند و متحمل تمامی این زحمات و مخارج هنگفت شده اند. حال به جای برخوردی مهرآمیز از جانب ایرانیان معرض این بیعدالتی و ظلم قرار گرفته اند. اگر دولت به دنبال متخلفین و مجازات آنها نرود یا لا اقل جبران خسارت اشیاء دزدیده شده را نکند، بی شک این قبیل اعمال غیر قانونی ازدیاد خواهد یافت و حقوق اتباع بیگانه پایمال خواهد شد و این فی النفسه ضربه به حال ایرانیان است.^{۲۰} از جمله اقدامات دیگر انجمن درج مقالاتی در روزنامه های انگلیسی زبان به منظور دفاع از حقوق مسلوبه مردم ایران در قبال کشمکشهای دو قدرت انگلیس و روسیه و تنویر اذهان عمومی غرب به قبول، شناخت و حمایت از امر استقلال ایران بود.

برای مثال در نامه ای به سردبیر روزنامه **New York Tribune** دبیر کلّ انجمن با درج اعلامیه ای رسمی از جانب انجمن به تاریخ ۲۹ دسامبر ۱۹۱۱ خواستار انصراف روسیه از حمله و اشغال نظامی ایران میگردد. در همین بیانیه اعلان تأسیس صندوقی به منظور کمک و اعانه به بازماندگان قربانیان مقتول اشغال و تهاجم نظامی روسیه درج میگردد.^{۲۱}

عملکرد و سرنوشت انجمن پس از آغاز جنگ بین الملل اول

در نامه ای به تاریخ ۱۷ ژانویه ۱۹۱۴ جوزف هنن ضمن اظهار آنکه وی یک تنه و تنها مشغول به پیشبرد وظایف انجمن به وجه احسن بوده اذعان به فقدان مشارکت جدی سایر مسئولین و حتی استعفای برخی از آنها مینماید.^{۲۲}

جنگ بین الملل اول و محدود شدن مکاتبات و روابط مالی و بانکی با ایران، تأثیر منفی شدیدی بر فعالیت‌های این انجمن ببار آورد. وضعیت بد اقتصادی امریکا در طول سالیان جنگ که تأثیر در تعهدات مالی در قبال دانش آموزان مدارس تربیت داشت، چالش عظیمی در قبال فعالیت‌های این انجمن بود. با این حال در آن دوران، ارسال این بورس های تحصیلی به همت علیقلی خان نبیل الدوله و با استفاده از تسهیلات بانکی از طریق بانکی در نیویورک و بانک شاهنشاهی در ایران امکان پذیر گردید.^{۲۳}

در عین حال با عزیمت میرزا احمد سهراب به فلسطین این انجمن یکی از بنیانگذاران خود را که نقش مهمی در شناسائی آن در بین بهائیان و غیر بهائیان امریکائی داشت از دست داده بود. جوزف هنن بعدها در مارس ۱۹۱۹ با دریافت خبر بازگشت سهراب به امریکا اظهار امیدواری نموده که شور و نشاطی جدید در احیای فعالیت‌های انجمن برانگیزد.^{۲۴}

در عین حال آغاز جنبشی فراگیر در قلب جامعه بهائی امریکا به منظور جمع آوری اعانات برای ساختمان مشرق الاذکار (نیایشگاه) امریکا که هدف آن جمع آوری ۲۰۰,۰۰۰ دلار تا نوامبر ۱۹۱۷، یعنی مقارن یکصدمین سال میلاد بهاءالله بود موجب نقطه عطفی در فعالیت‌های جوامع بهائی برای جلب اعانات در آن زمان گردید و لا جرم مانعی برای مصرف نمودن منابع مالی جامعه در مسیر اهداف انجمن اتحاد شرق و غرب شد.^{۲۵}

اختلاف عقیده بعضی از افراد صاحب نفوذ با اسلوب کار و روش اجرائی انجمن و نه اهداف آن، این هیئت را از پشتیبانی مطلوب برای نیل به اهداف عالییه محروم میکرد. مخالفت علیقلی خان نبیل الدوله کاردار سفارت ایران در واشنگتن از آن جمله است. البته علت اصلی مخالفت وی نحوه جمع آوری پول

و اعانه برای قحطی زدگان و دانش آموزان بی بضاعت ایرانی بود که میتوانست به صورت نوعی تکدی از غربیان تلقی گردد و نهایتاً از عزت و احترام ایران در انظار غربیان بکاهد. زیرا سعی و روش علیقلی خان در سالهای خدمت در سفارت ایران و در طول تمامی فعالیتهای دیپلماتیک او بر کسب احترام برای ایران و ایرانیان بود.^{۲۶} لازم به یادآوری است که علیرغم این اختلاف نظر، وی هیچگونه سدی در مسیر فعالیتهای انجمن ایجاد ننمود و در مواقع ضروری اقدامات لازم از جمله تسهیلات بانکی که ذکر آن از پیش رفت را نیز برای انجمن در طول سالهای بحرانی جنگ بین الملل اول ایجاد نمود. همچنین در سفر خویش به وطن، بورسهای تحصیلی جمع آوری شده را شخصاً بدست خانم سوزان مودی در طهران رسانید. در عین حال ایشان با ارسال خطابه و یا ادای حضوری آن در کنفرانسهای سالانه انجمن، بر اعتبار و احترام آن افزود.

قطع ناگهانی مکاتبات در طول مدت اکتبر ۱۹۱۷ تا مارس ۱۹۱۹ بین جوزف هنن و خانم دکتر مودی که تنها مجرای اداری و اجرائی توزیع بورسیه های تحصیلی به دانش آموزان ایرانی بود باعث بیخبری از سرنوشت اعانات و موجد تعلل و سستی در بین تعدادی از اعضای انجمن گردید.^{۲۷}

ترکیبی از عوامل و موقعیت هائی که در بالا ذکر گردید در طول سالهای پس از آغاز جنگ بین الملل اول و تا درگذشت ناگهانی جوزف هنن (۲۷ ژانویه ۱۹۲۰) که دبیر کلّ و تنها عضو فعال هیئت مدیره انجمن در امریکا بود باعث گردید که شمع فعالیتهای انجمن به آهستگی رو به خاموشی رود و اهداف والایی که مطمح نظر مؤسّسین آن و مورد توجه عبدالبهاء بود به ظهور و بروز نرسد. جوزف هنن با دقت و ممارست قابل ستایشی امور انجمن را یک تنه در امریکا و از طریق مکاتبات منظم و مرتب با خانم دکتر سوزان مودی ادامه داد، ترتیبات لازمه را برای ارسال بورسهای تحصیلی فراهم نمود و برای جلب توجه بهائیان امریکائی به پشتیبانی و حمایت این انجمن تا واپسین لحظات حیات خویش تلاش نمود. جوزف هنن که از ارکان جامعه بهائیان واشنگتن دی سی بود، در زمان اقامت ابوالفضائل گلپایگانی در امریکا به اتفاق همسر و خانواده او (Knoblock Family) معتقد به دیانت بهائی گردید و به عنوان

یکی از اعضای متعهد و توانای محفل بهائیان آن شهر سعی وافر بر برقراری اتحاد و اتفاق بین نژاد سیاه و سفید داشت. وی در روز ۲۷ ژانویه ۱۹۲۰ در اثر برخورد با اتومبیلی جان سپرد و به درخواست بازماندگانش تابوت او بر دوش نمایندگان این هر دو نژاد متحداً حمل گردید.^{۲۸}

حدود دوماه پس از درگذشت جوزف هنن، عبدالبهاء در مکتوبی به تاریخ ۲۷ مارس ۱۹۲۰ خطاب به میرزا احمد سهراب، اشاره به سابقه کمکهای مالی بهائیان امریکا به مدرسه تربیت نموده و متذکر میگردد که اگر اعاناتی از طریق کانونشن سالیانه مشرق الانکار جمع آوری و به همین منظور به ایران فرستاده شود بسیار مقبول نظر وی خواهد بود. متن این نامه در یکی از جلسات کانونشن در نیویورک قرائت گردید و بهائیان مجتمع صندوقی را به یادگار جوزف هنن تأسیس نمودند تا به پاس خدمات وی اعانات جمع آوری شده ارسال به مدرسه تربیت در ایران گردد.^{۲۹}

در خاتمه بایستی خاطر نشان نمود که این انجمن یکی از اولین مؤسسات عام المنفعه است که به منظور خدمت به ایران و ایرانیان و فارغ از هرگونه مقاصد و نیات تبشیری مذهبی تأسیس گردید و مشارکت تام در کمک به ملهوفین و قحطی زدگان و دانش آموزان محتاج و بیماران ایرانی از هر طبقه و قشر اجتماعی و طیف مذهبی را سرلوحه فعالیت‌های خود قرار داد. علیرغم اهداف والای مؤسّسین آن، بخاطر موانع موجود انجمن نتوانست به بسیاری از آنها دست یابد ولی امروز پس از گذشت متجاوز از یکصد و ده سال از تولد آن هنوز نمونه ممتاز و شاخصی از عشق و تعلق بهائیان غیر ایرانی به امر خدمت به ایران و ایرانیان محسوب میگردد.

یادداشتها و منابع

۱- **Persian-American Educational Society incorporated. Statement , Constitution and By – laws, Washington D.C. 1910 . PP. 1-12.**

۲- **Persian – American Educational Society. Monthly Bulletin.** vol. 1. no 1. Washington D.C. Oct. 1911. 1- 16.

۳- **Persian – American Educational Society Tablets of Abdul-Baha** Received by the Persian–American Educational Society and the **Orient – Occident unity.** Translated by Mirza Ahmad Sohrab, Washington D.C. n.d. pp. 1 – 8.

۴- **Persian American Educational Society secretary’s Report** (Annual conference June 16-17 1911 (Washington D. C. 1911 /pp. 1- 15).

۵- علی موجانی، **گزیده اسناد روابط ایران و امریکا**، 1997، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، تهران، ص17.

۶- مأخذ 2، صص ۱۶-۱.

۷- مجله **آهنگ بدیع**، ساعتی در مصاحبت بانوی دانشمندی که به امر حضرت عبدالبهاء مدارج عالی تحصیلی را طی نموده است، سال 22، شماره 10، دی ماه 1346، ص412.

۸- احمد یزدانی، **سدّ منبع مرتفع شد**، **آهنگ بدیع**، سال 10، شماره 2 و 3، اردیبهشت- خرداد 1334، ص11.

۹- I love to talk about when and why and what to do, says Ghodseh F. Ashraf Interview with **Washington Ttimes/** June 15 /1911 p.8.

۱۰- مأخذ 2، ص13.

۱۱- مأخذ 2، ص 227.

۱۲- آهنگ بدیع، اسناد و مدارک، سال 23، شماره 7 و 8، مهر و آبان 1347، ص 227.

۱۳- مأخذ 2، صص 15 - 14.

۱۴- نجم باختر، کمپانی تجارت شرق و لوح حضرت عبدالبهاء در این باب، جلد 3، شماره 1، 21 مارچ 1912، صص 4-5.

۱۵- آرشیو محفل ملی ایالات متحده، اعلان شرکت نافع موجود در "مجموعه اسناد و مکاتبات جوزف هنن".

۱۶- عباس افندی عبدالبهاء، خطابات حضرت عبدالبهاء در سفر امریکا و کانادا، جلد 2، مؤسسه مطبوعات امری، طهران، ۱۹۷۰-۱۹۷۱، صص ۳۰-۳۳ همچنین برای وقایع آن روز رجوع فرمائید به:

Joseph Hannen, Abdul-Baha in Washington D.C. *Star of the West* vol. III, no 3 April 28. 1912, p.6

۱۷- نامه ای به عبدالبهاء مورخ ۲۱ ژوئیه ۱۹۱۴ به امضای جوزف هنن موجود در "مجموعه اسناد و مدارک جوزف هنن" در آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۱۸- نامه جوزف هنن به جناب وکیل مورخ 24 نوامبر 1919، مجموعه اسناد و مدارک جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۱۹- نامه میرزا یوسف خان وحید کشفی به زبان انگلیسی و به تاریخ 12 سپتامبر 1911 از ارومیه، مجموعه اسناد و مدارک جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۰- رجوع فرمائید به نامه عبدالبهاء ترجمهء میرزا احمد سهراب به تاریخ 28 ژوئیه 1913 از رمله و همچنین به متن این دادخواست به زبان انگلیسی به تاریخ 17 ژانویه 1914 موجود در دو مجموعهء اسناد و مدارک جوزف هنن.

۲۱- Joseph H. Hannen, On the Persian Frontier Conditions as seen by P. A. E. S, New York Daily Tribune, Jan. 2 .1912, p. 6.

۲۲- نامهء جوزف هنن به دکتر سوزان مودی، 17 ژانویه 1915، مجموعهء اسناد و مدارک جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۳- نامهء جوزف هنن به دکتر سوزان مودی مورخ 28 ژانویه 1915، مجموعهء اسناد مدارک جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۴- نامهء جوزف هنن به دکتر سوزان مودی، 11 مارس 1919، مجموعهء اسناد و مدارک جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۵- نامهء جوزف هنن به دکتر سوزان مودی، 5 ژوئن 1916، مجموعهء اسناد و مدارک، جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۶- برای مثال رجوع فرمائید به نامهء علیقلی خان به وزارت امور خارجه ایران مندرج در: علی موجانی، گزیده اسناد و رابط ایران و امریکا، صص 225-226 و همچنین صص 245-246.

۲۷- نامهء جوزف هنن به دکتر سوزان مودی، 11 مارس 1919، مجموعهء اسناد جوزف هنن، آرشیو محفل روحانی ملی امریکا.

۲۸- Charles Mason Remey, Joseph H. Hannen Obituary, Star of the West, vol . 10. no 19, March 2 . 1920, pp. 345 – 346

۲۹- Recent Tablets From Abdul -Baha to Mirza Ahmad Sohrab, Star of the West / vol. 11, no. 5 June 5. 1920 , p. 87.

